№ 149 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 29 — 1888 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 29 № 149

ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԵԿՈՂ 1889 ԹՒԻՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն ձևով և նոյն պրօգրամայով: Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, վեց ամսվանը 6 ռուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում Թամամշեվի տանը):

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Մշակի» տասն և վեց տարվայ գործունէութիւնը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Երևանի թեմական դպրոցի յիսնամեակը. Նամակ Արդանուչից. Նամակ Ախալցխայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Սերբիայի նոր սահմանադրութիւնը. Քաղուածքներ արտասահմանի հայ լրագիրներից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՑ ՏԱՐՎԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր հրատարակում ենք „Մշակի“ ներկայ տարվայ, ուրեմն և մեր լրագրի տասն և վեց տարվայ գոյութեան վերջին համարը:

Մենք սկսելու ենք „Մշակի“ գոյութեան տասն և եօթերորդ տարեշրջանը առաջիկայ 1889 թուի յունվարի 1-ին, կիրակի օրը:

Ի՞նչ հետևանք է ունեցել „Մշակի“ տասն և վեց տարվայ գործունէութիւնը, ի՞նչ ներգործութիւն է ունեցել նա հայոց ազգի մտաւոր և բարոյական զարգացման վրա,—այդ մասին մենք ինքներս չենք կարող դատել, այդ մասին թող դատէ ինքն հայոց հասարակութիւնը, այդ մասին թող դատէ ապագան:

Մեր նպատակը, մեր պարտաւորութիւնը այսօր կարող է միմիայն այն լինել, որ րոպէական հանգիստ առնելու միջոցին և նոր ոյժերով նոր տարեշրջանի ծանր գործունէութեան պատրաստվելու միջոցին՝ պարզենք հայոց հասարակութեանը ինչ է եղել տասն և վեց տարվայ ընթացքում „Մշակի“ համոզմունքի դաւանանքը, և ուրեմն ինչ պէտք է լինի մեր այդ համոզմունքի դաւանանքը և ապագայում:

„Մշակը“ իր երևալու, իր ծնվելու առաջին օրից արդէն հանդիսացել էր մի ընդհանուր եւրօպական թերթ հայերէն լեզուով:

Ինչպէս նա վարվեց լեզուի հետ, որով իր մտքերն էր յայտնում, այնպէս վարվեց նա և իր յայտնած մտքերի հետ: Ինչպէս լեզուի վերաբերմամբ „Մշակը“ ընտրեց իր համար մի բոլորովին նոր, պարզ, ամենքին մատչելի, կենդանի խօսակցական բարբառ, որին, առաջին տարուց սկսած մինչև վերջին րօպէն, միշտ աշխատել է ազատել ամեն տեսակ խրթին ասացուածներից, անհասկանալի, խճճված, մութ, հնացած ձևերից, աշխատել է ազատել կենդանի լեզուն նրան կաշկանդող կապանքներից, մտցնելով նրա մէջ նոր տարբեր և թարմ հոսանք, մտցնելով նրա մէջ ընդհանուր մարդկային ասացուածներ, որպէս զի նա ազատօրէն զարգանալով և իր աւանդական գերութիւնից ազատվելով, ինքն ժամանակակից բարբառ դառնալով, մի և նոյն ժամանակ ընդունակ լինի լիովին և ազատօրէն արտայայտել ժամանակակից ընդհանուր մարդկային մտքերը,—այնպէս էլ մտքի վերաբերմամբ „Մշակը“ վարվեց արմատական կերպով, նոյն իսկ առաջին օրից հանդիսանալով որպէս կուսակից հայի ընդհանուր մարդկային, ժամանակի պահանջներին յարմար մտաւոր և բարոյական զարգացման:

„Մշակը“ սկսեց գրել թէև հայերէն լեզուով, բայց ընդհանուր մարդկային ժամանակակից ոճով, աշխատելով ազատել հայոց լեզուն նրա հնացած, աւանդական, նրան կաշկանդող, դարևոր գերութեան մէջ պահող կապանքներից:

Նոյնն արաւ նա և մտքի կողմից: Նա առաջին օրից արդէն իրան նպատակ էր դրել, և այդպէս էլ շարունակեց, հասկացնել հային, որ ազգութեամբ և լեզուով հայ մնալով հանդերձ, հայի պարտաւորութիւնն է ձգտել ժամանակակից ընդհանուր մարդկային քաղաքակրթութեան և առաջադիմութեան մասնակցելուն, ազատելով իրան կաշկանդող բոլոր նախապաշարմունքներից, իր միտքը և խելքը ճնշող, գերող բոլոր աւանդական, հնացած արգելառիթ, կորստաբեր կապանքներից:

Ընդունակ դառնալու համար անարգել, ազատօրէն և անկեղծ կերպով անընդհատաբար ձգտելու դէպի ժամանակակից ընդհանուր մարդկային քաղաքակրթութիւնը,—հայը պէտք է բացարձակապէս, մի անգամ ընդ միշտ, ազատվէր իր անհատական զարգացումը բարոյապէս և մտաւորապէս կաշկանդող աւանդական կապանքներից:

Եթէ այդպէս է, եթէ հայը, որպէս մարդկային անհատ, իր հոգու բոլոր ոյժերով պէտք է ձգտէր ընդհանուր մարդկային առաջադիմութեան և քաղաքակրթութեան գործին անկեղծօրէն մասնակցելուն, եթէ այդ նպատակին հասնելու համար նա պէտք է ազատէր իր միտքը, խելքը, հոգին բոլոր աւանդական կաշկանդող, գերող կապանքներից,— ուրեմն և այն նրա հասարակական կազմակերպութիւնը, այն նրա հասարակական հաստատութիւնները, որոնք նպաստում էին նրա բարոյական, հոգեկան և մտաւոր գերութեան, արգելք դնելով նրան լիովին յարվելու ընդհանուր մարդկային քաղաքակրթութեան հոսանքին՝ այդ հաստատութիւններն էլ, ասում ենք, պէտք է ենթարկվէին արմատական փոփոխութեանն ու վերանորոգութեանը:

Եւ „Մշակը“ այդ հասկացաւ. Նա տասն և վեց տարի շարունակ իր կարողութեան չափ անողորմ քննադատութեան էր ենթարկում հայոց հասարակական կեանքը և հայի այն բոլոր հասարակական հաստատութիւնները, որոնք դարերից ի վեր անշարժ մնալով իրանց ասիական անփոփոխ ձևերի մէջ՝ սառեցան, քարացան այդ անշարժութեան մէջ և իրանք կորցրած լինելով առաջադիմելու որ և է ընդունակութիւնը, մի և նոյն ժամանակ ամենամեծ խոչընդոտներ էին դնում հայ անհատի մտաւոր, բարոյական և հոգեկան ազատ, մարդավայել, քաղաքակրթական զարգացման....

Այդ է պատճառը որ „Մշակի“ նշանաբանն էր և կը լինի միշտ՝ անողորմ պատերազմ բոլոր աւանդական, կաշկանդող կապանքների դէմ, բոլոր հնացած, քարացած, իրանց անշարժութեան մէջ փտող և հասարակութիւնը փտեցնող հաստատութիւնների դէմ:

„Մշակը“ միշտ ասում էր և կասի որ ոչ թէ մարդն է ստեղծված հաստատութիւնների համար, այլ հաստատութիւնները գոյութիւն ունեն մարդու համար: Եւ երբ որ այս կամ այն հաստատութիւնը այնքան հնացել, քարացել է, անընդունակ է դարձել առաջադիմելու, որ փոխանակ առանձին անհատների և ամբողջ հասարակութեան անընդհատ առաջադիմութեան և քաղաքակրթութեան նպաստելու, ընդհակառակն նպաստում է անհատի հոգեկան և մտաւոր կարողութիւնների սպառկացնելուն, նպաստում է հասարակութեան ապականման և իսպառ քայքայման,—այն ժամանակ ում որ թանգ է մարդկային ոգու ազատութիւնը, պէտք է այնքան քաջութիւն ունենայ որ պահանջի մարդկային հոգեկան, մտաւոր և բարոյական ազատ զարգացումը այդ ճնշող, կաշկանդող, խեղդող, գերող հաստատութիւնների արմատական վերանորոգութիւնը:

Իսկ այնպիսի հաստատութիւնները, որոնք ժամանակի պահանջման համեմատ վերանորոգվել էլ չեն ուզում, կամ չեն կարող,—նրանք իսպառ պէտք է անհետանան աշխարհիս երեսից, որպէս զի անհատը և անհատներից բաղկացած հաւաքական մարմինը, մարդկային հասարակութիւնը, ինչ ազգութեան և պատկանէին նրանք՝ ազատվին մեռնող հաստատութիւնների մեռցնող ազդեցութիւնից, և նորից ընդունակ դառնան մասնակցելու ընդհանուր մարդկային առաջադիմութեան հոսանքին, ընդհանուր մարդկային քաղաքակրթութեան գործին:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Երևանի թեմական դպրոցի այժմեան հոգաբարձութիւնը, ի նկատի ունենալով այդ դպրոցի յիսնամեայ գոյութեան լրանալը, հրատարակել է նրա գոյութեան յիսուն տարվայ պատմութիւնը, սկսած 1837 թուից մինչև 1887 թուականը:

Այդ պատմութիւնը, որի վրա աշխատել են դպրոցի երկու ուսուցիչները՝ պ.պ. Մելեան և Պանճուլազեան, արժանի է ուշադրութեան, իբրև մի նկարագիր թէ ինչ շրջանների և ինչ հանգամանքների միջով է անցել հայոց դպրոցը ընդհանրապէս:

Երբ 1836 թուականին Բարձրագոյն հաստատված Պօլօժէնիայով հիմնվեց Էջմիածնում սինօդը, սահմանվեցան ռուսահայերի թեմական վեց առաջնորդութիւնները և բացվեցան կօնսիստօրիաները և հոգևոր կառավարութիւնները՝ դրանց հետ միասին, համաձայն կանօնադրութեան, պէտք է բացվէին և «հոգևոր սեմինարիաներ»: Երևանի կօնսիստօրիան բացվելուց յետոյ՝ հոգատարութիւն է լինում սեմինարիա ևս բանալու, որը և բացվում է 1837 թուի սեպտեմբերի 2-ին:

Ուսումնարանի շէնքը զետեղված լինելով ս. Սարգիս եկեղեցու բակում, բաղկացած է եղել երկու սենեակից և մի նախասենեակից:

1838 թուին թեմական դպրոցի ամբողջ ծախսը եղել է 810 ր., որով և կառավարվել է այդ հիմնարկութիւնը: Նոյն տարվայ ուսումնական մասի վերաբերութեամբ ներկայացրած հաշվից երևում է հետևեալ ուշադրութեան արժանի բանը, որ առաջ դասարաններում սովորում էին քրիստոնէական պատմութիւն, և երաժշտական արուեստ, իսկ կրտսեր դասարաններում՝ սովորում էին՝ ոմանք Սաղմոս, ոմանք Ժամագիրք, քերականութիւնից ոմանք «Խոնարհումն բայից», ոմանք մակբայները, աշխարհագրութիւնից՝ «զսահմանս Եվրոպիոյ», ոմանք «զմասն պետական», պատմութիւնից՝ ոմանք «զանցս Օլէգայ», ոմանք «ըզպատմութիւն Սվետօսլավի» և այլն:

Դպրանոցի դասարանների մէջ լինում են և ուրիշ ազգութեան պատկանող անձինք. այդպէս օրինակ 1840 թ. պարսից լեզուի դասատու էր ոմն Միրզա-Խուդավերդի-Այվազ-օղլի, իսկ վերատեսչի օգնականը ազգով յոյն մի քահանայ՝ Րօմանօվ ազգանունով:

Համարեա միակերպ, և ի հարկէ, բաւական սահմանափակ կերպով, ինչպէս երևում է վերևի նկատողութիւններից,—շարունակելով իր գոյութիւնը մինչև 1849 թուականը, թեմական դպրոցը, կամ ինչպէս երբեմն կոչվում էր, «Ճեմարանը» փակվում է:

Դրանից յետոյ շարունակ ութ տարի Երևանի թեմը զրկված է մնում թեմական դպրանոցից: Իսկ 1857 թուի նոյեմբերի 21-ին նորից տեղի է ունենում այդ հիմնարկութեան բացումը՝ բաւական բարեփոխված հիմունքների վրա, թէ տնտեսական և թէ ուսումնական կողմից: Պատրաստութիւններ են տեսնվում ուսումնարանի համար աւելի յարմարաւոր շինութիւն կառուցանելու:

1860 թուականից Երևանի թեմական դպրոցի, ինչպէս և ընդհանրապէս այն ժամանակվայ ղըպրոցների համար, սկսվում է մի նոր շրջան, երբ Մատթէոս կաթողիկոսի կոնդակի համաձայն տեղի է ունենում հոգաբարձական ընտրութիւն, և ժողովրդի միջից դպրոցի համար ընտրվում են 6 հոգաբարձուներ: Հոգաբարձական ընտրութեան հետ միասին մշակվում է և դպրանոցի համար մի նոր կանօնադրութիւն, որը բաղկացած էր 45 յօդուածներից: Եւ դրանից յետոյ երևում է, որ դպրանոցի ուսումնական մասը՝ դուրս գալով հին շրջանից, որը դեռ տիրապետում էր այն ժամանակվայ ուսումնարաններում՝ ստանում է աւելի նոր կազմութիւն, մտցնելով իր ծրագրի մէջ ընդհանուր զարգացուցիչ առարկաներ:

1861—62 թուականներին թեմական դպրոցը ունեցել է մուտք 2,031 ռուբլի 1 կոպէկ, իսկ ծախս՝ 1,499 ռուբլի 81 կոպէկ:

Մի քանի տարիներ անցնելուց յետոյ, երբ դպրոցը, կռթնելով հասարակութեան մէջ առաջ եկող ինքնաճանաչութեան և դէպի կրթութեան գործը ունեցած ձգտման վրա՝ սկսում է փոքր առ փոքր զարգանալ, միաժամանակ շատանում են նրա նիւթական միջոցները, բարեկարգվում է ուսումնական մասը, և դպրոցի հոգաբարձութեան և վարժապետական խմբի մէջ ընկնում են երևալ բանիմաց և ուսեալ անձինք, թէև երբեմն երբեմն դպրանոցի կեանքի մէջ ընկնում է նկատվել ժամանակաւոր անկումն: Առաջ ենք բերում դպրոցի ելևմուտքի մասին մի քանի տեղեկութիւններ: 1870—71 թուին դպրոցը ունեցել է մուտք 4,414 ր., 1874—75 թուին ունեցել է՝ 2,949 ռուբլի, 1880—81 թուին՝ 13,664 ռուբլի, 1884—85 թուին՝ 15,857 ռուբլի և վերջապէս 1886—87 թուին 22,502 ռուբլի:

Գալով ծախսին, ինչպէս երևում է հաշիւներից, 1870—71 թուին ծախս եղել է 2,257 ռուբլի, 1880—81 թուին՝ 7,906 ռուբլի, և վերջապէս 1886 թուին 9,371 ռուբլի:

Թեմական դպրոցի հոգաբարձութեան անդամներ են եղել, ի միջի այլոց, և հետևեալ անձինք. Ղահրաման Մէլիք Աղամալեան, Արսէն Սուլթան Գեղամեան, Ջօհրաբ Ղորղանեան, Դաւիթ Եղիազարեան, Գէորգ Կամսարական, Գրիգոր վարդապետ Աղափիրեան, Յովսէփ քահանայ Մելեան, Յովհաննէս Ղորղանեան, Վասիլ Գեղամեան, Թու-

բէն Ջալալեան, վասիլ Եղիազարեան, բժիշկ Լեւոն Ցիգրանեան, վարդան Եղիազարեան, վասակ Պապաջանեան։ Դպրոցի 1887—88 թուականի հոգաբարձուներն են՝ նախագահ՝ Սուքիաս եպիսկոպոս Պարզեան, անդամներ՝ Յակոբջան Գէորգեան, Գասպար Գասպարեան, Կարապետ Գաստմեան, Կարապետ Աֆրիկեան, Մկրտիչ Տէր-Սարգսեան և Յովհաննէս Մելիք-Ազամալեան։

Երևանի թեմական դպրոցի տեսչի պաշտօնը վարել են, ի միջի այլոց հետևեալ անձինք, սկսած 1861 թուականից. Յովհաննէս Ղորղանեան, Յովսէփ քահանայ Մելեան, Գրիգոր եպիսկոպոս Աղաւնիրեան, Խորէն վարդապետ Ստեփանէ, Գէորգ Տէր-Յարութիւնեան, Սարգիս քահանայ Բէգնազարեան և Ալիստոմ Յովհաննիսեան։

Դպրոցում սկզբից մինչև այժմ վարժապետի պաշտօն են վարել 106 հոգի։ Ներկայ ուսուցչական խումբը բաղկացած է 14 հոգուց, և տեսչի պաշտօնը վարում է բժիշկ Յարութիւնեան։

Մեր լրագրի էջերը թոյլ չեն տալիս աւելի մանրամասնութիւնների մէջ մտնելու։ Թէև յիսնամեակի պատմութիւնը ունի բաւական հետաքրքրական երեսներ հայ դպրոցի պատմութեան համար և արժանի է ուշադրութեան, չը նայած որ ձեռքի տակ եղած նիւթերը գրքի մէջ շատ անգամ այնպէս չեն դասաւորված, որպէս զի աւելի պարզ կերպով ներկայացնէին դպրոցի զարգացման այս կամ այն շրջանը։

Մենք կը վերջացնենք մեր խօսքը, ցանկանալով որ յիսուն տարի գոյութիւն ունեցող այդ հիմնարկութիւնը աւելի ծաղկէր և անհամեմատ աւելի արդիւնաւոր լինէր։ Վերջին տարիներում դպրոցը ընդհանրապէս լաւ դրութեան մէջ է եղել։ Իսկ այժմ նա, իբրև թեմական դպրոց՝ ներկայացնում է ամբողջութիւն, քանի որ վեց հիմնական դասատները լրիւ են։

Մնում է միայն, որ այդ երկարամեայ գոյութիւն ունեցած հիմնարկութիւնը աւելի աջակցութիւն ստանայ հասարակութեան կողմից, որով և քաջալերված կը լինի անկասկած թէ հոգաբարձութեան և թէ մանկավարժական խմբի գործունէութիւնը, և կը դառնայ մի անհրաժեշտ և արդիւնաւէտ հիմնարկութիւն Երևանի հայաշատ և մեծ թեմի համար։

ՆԱՄԱԿ ԱՐԴԱՆՈՒՉԻՑ

Դեկտեմբերի 15-ին

Արդանուչ գիւղաքաղաքը գտնվում է Բաթումից մօտ 140 վերստ հեռաւորութեան վրա։ Թէ Արդանուչը և թէ Արդուինը բաւական ամուր բերդեր են բնական ամրութիւններով պատած. սրանք պատկանում են Բաթումի շրջանին և անցած են ռուսաց ձեռքը ռուս-տաճկական պատերազմին. բնակիչները Արդանուչինը բացառապէս, իսկ Արդուինինը մեծ մասամբ կազմում են կաթօլիկ հայեր. վերջինում թէև շատ քիչ, կան լուսաւորչական հայեր և տաճիկներ։

Բաթումից սկսած մինչև Արդուին, Ճորոխի աջ ու ձախ ափերում սփռված են հարիւրաւոր գիւղեր, որոնց բնակիչները կազմում են բացառապէս վրացախօս մահմեդականներ. ինչպէս յայտնի է այդ կողմերը նախկին ժամանակ բացի Հայաստան լինելուց, կազմել են և Վրաստանի մի մասը, ուր բնակիչները եղել են վրացիք, դուցէ և վրացախօս հայեր. սակայն քաղաքական փոփոխական հանգամանքներում նուաճվելով տաճկից, բռնութեամբ ընդունած են մահմեդականութիւնը։ Նրանք այժմ ամենաջերմեռանդ և ամենամոլեռանդ մահմեդականներ են. շատ գիւղերում դեռ մինչև այժմ էլ գտնվում են բազմաթիւ եկեղեցիների և վանքերի հաստատուն յիշատակներ—փլատակներ. այժմեան այս վրացախօս մահմեդականների մէջ դեռ յիշվում են վիրական ազգանուններ, օր. Ալի Աղա Բուլքուաձէ, Գէնջի Աղա Դումբաձէ և այլն։ Ժողովուրդը ինքն հասկանում է իր վրացի ծագումից սերված լինելը, սակայն ճանաչում է իրան մուսուլման։ Խալամութիւնը իր լայն թևերը արդէն տարածել և տիրապետել է նրանց բոլոր կրօնական և ազգային զգացմունքների վրա. նրանք խիստ հաստատ են Մուհամմեդին և նրա ամենաջերմեռանդ երկրպագուներն են։

Վերջին պատերազմից յետոյ, երբ այս կողմերը մնաց ռուսաց պետութեանը, այդ ազգաբնակութեան մեծ մասն այս կողմերից գաղթեց դէպի Տաճկաստանի խորքը, ինչպէս իրանք անուանում են «Մուհաճիր» գնացին. այդ «Մուհաճիր» գնալը շարունակվում է դեռ մինչև այժմս էլ։

Լեռնային երկիր լինելով և սահմանագլուխը շատ մօտ լինելով, մեծ յարմարութիւն կայ այն կողմն անցնողներին. բոլոր գիւղացիները հակումըն ունեն միւս կողմն անցնել և նթէ ժամանակաւորապէս մնում են, դա միայն նիւթական միջոց գտնելու, իրանց պակասորդը լրացնելու և տաճկական հողն անցնելու համար ձեռքը քիչ «խաշլուղ» ունենալու համար է։

Երկիրը լեռնոտ լինելով, զուրկ ընդարձակ տափարակ տեղերից, վարուցանքն էլ այստեղ շատ սահմանափակ է. հողի մեծ պակասութիւն է զգացվում այս կողմերը. գիւղացին ցանում է միմիայն եգիպտացորեն, որ և կազմում է նրա ուտելիքը։—Ռուսաց ձեռքն անցնելուց յետոյ այս տեղեր սկսել են նաև ծխախոտի ցանքսը, որը առաջին տարիներում լաւ տեսակն էր արտադրում, սակայն հետզհետէ հողերը ոյժից ընկնելով, ծխախոտի յատկութիւնն էլ ընկել է, ուստի առանց նախազգուշական միջոցներ գործ դնելու և ծխախոտի մշակութիւնը լաւ հասկանալու, հազիւ թէ ծխախոտի ցանքսը երկար տարիներ կարողանայ արդիւնքի աղբիւր լինել մանաւանդ Արդանուչի հողերում։—Միայն Բաթումից դէպի Արդուին կէս ճանապարհի վրա Ճորոխի արևմտեան ափի Մուրղուլ կոչված գիւղերն են, որոնք լաւ հասկանալով հողի բնութիւնը և ըստ այնմ վարվելով, կարողանում են ամենայն տարի ընտիր ծխախոտ արտադրել և բաւականաչափ էլ օգտվել։—Այդ Մուրղուլ կոչված գիւղերից ոչ այնքան հեռու, ռուս-տաճկական սահմանագլխի վրա փռված է Լազիստանը՝ լազերի երկիրը, որի բնակիչները կազմում են մեծ մասամբ հայախօս հայ մահմեդականներ. նրանից շատ գիւղերում դեռ ևս սովորութիւնները և լեզուն կատարեալ հայկական են. դաւանելով մահմեդական կրօնը, մի և նոյն ժամանակ դեռ պահած են հին աւանդութիւնները և ամենայն ջերմեռանդութեամբ ուխտ են գնում դէպի աւերված վանքերի և եկեղեցիների փլատակները։—«Մշակը» արդէն առիթ է ունեցած այդ մասին խօսելու։ Այս լազ հայ մահմեդականները վրացի մահմեդականներից աւելի ճնշված են նիւթապէս, մանաւանդ որ վարելահող համարեա բոլորովին չունեն, թէև աշխատելու տոկունութիւնը անպակաս է նրանց։ Սարերի զառիվայր տեղերում որքան կարողանում են, ցանքս են անում իրանց ուտելիքը հոգալու համար։ Սրանց երիտասարդները կիսամերկ ցրված են վրացի մահմէտականների գիւղերում ծառայելու, կամ նրանց հողերը կիսովի վարելու համար։ Լազերը նաև ծխախոտի ցանքսի հմուտ մշակներ են, ուստի մեծ մասամբ նրանք ծխախոտ են ցանում հողատէրերի հետ կիսովի։ Սակայն վերջինները հոգալով միայն նրանց ուտելիքը, բերքը ծախելուց յետոյ մի չնչին բան են տալիս նրանց ու հեռացնում։ Լազերի մէջ դեռ ևս շատ յաճախ են պատահում աղաւաղած հայ անուններ։

Արդանուչի գիւղերի բնակիչները խսկական տաճիկներ են, մի քանի գիւղերում հայախառն։ Տաճիկների հետ միասին ապրող այդ հայերը դեռ մինչև հիմա էլ խսկութեամբ պահպանել են իրանց կրօնը և ազգութիւնը։ Տանձոտ գիւղում 200 տնից մօտ 60 տուն հայեր են, որոնցից 5—8 տուն կաթօլիկ, մնացածն էլ լուսաւորչական։

Արդանուչ գիւղաքաղաքը ինքն ունի մօտ 200 հայ-կաթօլիկ տուն, մի եկեղեցի 2 քահանայով և օրիորդաց մասնաւոր ուսումնարան. տղայոց համար էլ մտածում են դպրոց հիմնել, սակայն դեռ ևս չեն վճռած, չը նայելով որ 200 տուն բնակիչները բոլորն էլ, պէտք է ասած, կարողութեան տէր մարդիկ են և շատ հեշտութեամբ կարող են ապահովացնել մի փոքրիկ ուսումնարանի գոյութիւնը։ Ուսումնարանի հարցը դեռ յետաձգում են աջող տարվայ։ Պէտք է ասած, որ Արդանուչի հայերը բաւական ճարպիկ և փորձառու մարդիկ են։

Արդանուչի արևմտեան ճակատում մի արձանացած բլրի վրա մնում է հինաւուրց մի ամրոցի փլատակ. այդ ամրոցում կայ մի եկեղեցու փլատակ, որի նշանները հաստատում են նրա վրացական լինելը. կարճ ժամանակ սրանից առաջ այդ եկեղեցու զանգակը գտած են ամրոցի բլրի ստորոտում յատկապէս զանգակի համար շինած մի ստորերկրեայ քարաշէն փոսում. այդ զանգակը վրացական լեզուով է քանդակագործված. այդ արձանագրութիւնը այստեղ գտնված ծառայող վրացիներից ոչ ոք չէ կարողանում կարդալ։ Հնագէտները այս կողմերում ճանապարհորդած ժամանակ այդ զանգակը ճանաչած են հնութիւն և գնահատած են 4,000 րուբլի։ Բացի չորս տաճկական մզկիթներից, տեղական տաճկական հնութիւնների թւում կան և մի քանի մատուռներ, ուր ամփոփված են մահմէտականութիւն ընդունած յայտնի վրացի իշխաններ—փաշաները. շատ մատուռների ճակատին գտնվում են արձանագրութիւններ տաճկական բարբառով։ Այդ բոլորը ցոյց է տալիս երկրի մի ժամանակ կատարեալ վրացական լինելը, սակայն զարմանալի է, որ բացի մի քանի տեղերի և գիւղերի վրացական անունից, յայտնապէս վրացական յիշատակ, կամ վրացի ժողովուրդ չը կայ։ Արդուինից դէպի Բաթում գիւղերը բոլորը վրացախօս մահմէտականներ են, իսկ Արդուինից այս կողմը, Արդանուչի մասում, խսկական վրացիների հետք չը կայ, բացի յիշած եկեղեցիներից, մատուռներից ու գիւղերի անուններից։

Յ. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Դեկտեմբերի 23-ին

Ցուրտ է. Րէօմիւրի սնդիկը առաւօտեան լուսաբացին երբեմն խոնարհվում է մինչև 6 աստիճանը զրոյից ցած։ Երկինքն էլ խռովել է մեր վրա և իր կամարի մեծ լուսատուի երեսին ծածկում է թանձր քօղը. հազիւ թէ վերջինս ձգտի մի քանի րօպէներ պատառել այդ քօղը, և իր նազելի երեսը ցոյց տալ աշխարհին, սակայն, աւաղ, նա էլ չը դիմանալով սառնամանիքին, ձեռները ծոցում ծալելով կրկին կծկվում է ամպերի տակ, և այնտեղ իր հրեղէն աչքերից արտասուքի խոշոր կաթիլները գլորելով երկրի վրա, թանձրանալով կաղմակերպում են փաթիլ, սպիտակ քուլաներ և տարածում երկրի մակերևոյթը անսահման, սպիտակ սաւանով։

Ցուրտ է. եկեղեցի յաճախողներն էլ ձանձրանում են սառը քարի վրա կանգնելից. և ոչ թէ միայն ժողովուրդը, այլ նոյն իսկ եկեղեցու նըւիրական պաշտօնեաներն էլ կարծես խօսք մէկ արած, հերթով են այցելում սրբավայրին. աւաղ, հայր Ջերմակեանի աստուածաբանական քարոզներն էլ չունեցան ժողովրդին ջեռուցանելու ազդեցութիւնը, որ մի քանի անգամ ունկնդիր լինելով աւելի մրսեցին։ Հայր սուրբն ինքն էլ զգալով այդ, դադարեց շաբաթը մի անգամ եկեղեցի յաճախելուց։ Զարմանալի հակասութիւն,—ինչու համար Խորէն հայրիկի խրատների ժամանակ եկեղեցականները և ժողովուրդը քրտնում էին և ոչ թէ մրսում. այդ գաղտնիքը բացատրելը թողնում եմ ուրիշներին։

Ցուրտ է. և այդ պատճառով մեր Բարեգործական ընկերութեան ճիւղն էլ մրսում է. և ձեռքերը վառարանին մօտեցնելով չէ ցանկանում տաքցրած ձեռքերով իր համար սառն առարկաներ շօշափել. նա կրակի ներգործութիւնից թմրած (կամ թէ մի և նոյն է մեռած), չէ կարող լսել իր հասցէին ուղղած թոյլ և անզօր արձագանքները. նրան սթափեցնելու համար հարկաւոր է աւելի ազդու, խիստ և զօրեղ միջոց. նա չէ լսում, որ Հին-Նախիջևանի, Շուշիի, Գորիի և Երևանի ճիւղերը գոնէ ըմբռնելով ժողովրդի պահանջը, բաւականացնում են նրան գրադարան-ընթերցարան բանալով. իսկ մեր երեք տարիների խուլ բողոքները անհետանում են վարիչների ականջների սմբակների տակ։

Ցուրտ է. ուստի և չը պէտք է զարմանալ, որ ամիսը մի անգամ էլ չեն կայանում մեր դումայի նիստերը. պ.պ. իրաւասուները սարսափում են ցրտի արտաքին և ներքին ազդեցութիւնից. արտաքին՝ հասկանալի է, որ իրանց տաք անկողինները և կլուբի դահլիճը թողած մի՞թէ արժէ գիշեր ժամանակ ձանձրութիւն կրել և այցելել դումայի նիստերին. և ներքին՝ որովհետև անտարբերութեան սառը պողպատը պատել է մեր սրտերին։

Ցուրտ է. մտածելու ընդունակութիւնից անգամ զրկվում է մարդ, ուր թէ գործելու եռանդից. ուրեմն աւելորդ է շտապել քաղաքի հին հաշիւները քրքրելու և նոր նախահաշիւ կազմելու 89 թուականի համար. մանաւանդ որ, նոր ընտրութիւններ են լինելու. թող նոր խումբը նեղութիւն կրէ այդ պարտքը լրացնելու։ Բայց թէ երբ են լինելու նոր ընտրութիւնները, այդ միայն գիտէ Ալլահը։

Ցուրտ է. խսկապէս մրսում են աղքատ երեխաները, քաղաքիս զանազան հեռաւոր թաղերից ուսումնարան վազվզող բոբիկ և կիսամերկ երկսեռ մանուկները. նրանց մղկտոցին մենք մխիթարում ենք՝ «մի՛ք լար գառնուկներ, ամառը կըգայ, կը տաքանաք». ցուրտ է և ուսումնարանում, մինչև անգամ վարժապետներն էլ պալտոյով և շարֆով են դասախօսում. գոնէ այդ ուսուցիչները խմբվէին, բարեկամական օղակ կազմէին և տաքանային. բայց չէ, շատ անգամ այդպիսի ջերմութիւնից էլ կարելի է մրսել։

Ցուրտ է. և մենք մեր վառարաններին երկրպագելով, չենք ուզում ձեռք մեկնել ցրտի խսկական զոհերին. թող չարքաշները մրմռքվեն, մի լաւ տանջվեն ցրտից և քաղցից, թող նոցա արցունք թափեն, մինչև նոցա արտասուքի ջերմ կաթիլները լուծեն մեր սրտի սառուցները, դուցէ այն ժամանակ մտածենք աղքատների հոգաբարձութիւն ունենալ ու մեր հալալ վաստակից բաժին հանելով նոցա համար, կարողանանք հալալ մարսել մեր որկորներում թխած խոշոր և մեծ բրդուճները։

Բազան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աւելորդ չենք համարում հաղորդել էլի մի քանի տեղեկութիւններ հանգուցեալ Լօրիս-Մելիքօվի ընտանեկան դրութեան մասին։ Հանգուցեալը ունի մի պառաւ մայր, որ ապրում է այժմ Թիֆլիսում։ Կոմսի ամուսինը պատկանում է Արղութեանների տոհմին, և Թիֆլիսեցիներին լաւ յայտնի գեներալ Արղութեան-Երկայնաբազուկի աղջիկն է։ Լօրիս-Մելիքօվ ունի հինգ որդի՝ երկուսը տղայ, երեքը աղջիկ։ Երկու որդին էլ զինուորական ծառայութեան մէջ են. մեծ որդին պրէօբրաժէնեան գնդի սպայ է, իսկ փոքր որդին կավալերգարդեան գնդի սպայ, պօդպորուչիկի աստիճանով։ Հանգուցեալի մեծ աղջիկը ամուսնացել է ռուսազգի պ. Նովիկօվի հետ, որի հայրը Կ. Պօլսում դեսպան էր։ Լօրիս-Մելիքօվ, որ իր կենդանութեան ժամանակ այնքան բարձր պաշտօններ վարեց, իր ընտանիքին ահագին հարստութիւն չէ թողել. նրա թողած դրամական միջոցները բաւական չափաւոր են։ Մինչև մեռնելը կոմսը ստանում էր տարեկան 24 հազար րուբլի։

—

Վրաց «Թէատրի» անունով պատկերազարդ շաբաթաթերթը, ինչպէս լսում ենք, գալ տարվանից կը հրատարակվի աւելի հարստացած բովանդակութեամբ։ Շաբաթաթերթի մէջ կը տպագրվեն, ի միջի այլոց, ծաղրական պատկերներ տեղական կեանքից և խմբագրութիւնը յոյս ունի աւելի առաջ տանել իր ստանձնած գործը։

—

Ամսիս 26-ին, երկուշաբթի օրը Թիֆլիսի հայոց ժողովարանի դահլիճում կայացաւ պարահանդէս յօգուտ Կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան։ Պարահանդէսին ներկայ էր բաւական բազմութիւն և պարերը շարունակվում էին մինչև գիշերվայ ժամի 3-ը։ Հայոց Բարեգործական ընկերութեան պարահանդէսը պատւեց իր այցելութեամբ և իշխան Միրսկի։

—

Ամսիս 27-ին, երեքշաբթի օր, կայացաւ կառավարչապետ, իշխան Դօնդուկօվ-Կօրսակօվի պալատում պարահանդէս։ Հիւրերը այնքան բազմաթիւ էին, որ պարում էին երկու մեծ դահլիճներում։ Պարահանդէսը շատ աշխոյժ կերպով անցաւ և տիկիններն ու օրիորդները փայլում էին իրանց շքեղ և չնորհալի հագուստներով։ Պարահանդիսի կառավարչուհին էր՝ տիկին Շերեմէտիևա։

—

Պետերբուրգի «Новости» լրագիրը իր վերջին համարներից մէկում, հիմնվելով հանգուցեալ Լօրիս-Մելիքօվի մօտիկ անձանց տեղեկութիւնների վրա, հերքում է իր նախկին կարծիքը, թէ հանգուցեալ կոմսը ծագել է վ ր ա ց ազնուականութիւնից, և յայտնում է որ, ընդհակառակն, Լօրիս-Մելիքօվ, պատկանելով լուսաւորչական դաւանութեան, մի և նոյն ժամանակ ծագում է հին հայկական տոհմից, Լոռու մելիքների ցեղից։

—

Դեկտեմբերի 18-ին, Պետերբուրգի հայոց եկեղեցում, ներկայութեամբ շատ բարձրաստիճան անձինքների, մինիստրների և պետական խորհրդի անդամների, այլ և բազմաթիւ երկու սեռի հայերի կատարվել է հոգեհանգիստ Լօրիս-Մելիքօվի յիշատակին։

—

Պետերբուրգի «Արդիւնագործութեան և Առևտրին նպաստող ընկերութիւնը» ներկայացրել է հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութեանը մի առաջադրութիւն, որքան կարելի է շուտով երկաթուղու գիծ անցկացնել Վլադիկավկասից մինչև Պետրովսկ նաւահանգիստը, որը գտնվում է կասպից ծովի վրա: Այդ ճանապարհով կարելի կը լինի հեշտացնել ռուսաց ապրանքների ներմուծումը Պարսկաստան, որը այժմ աւելի երկար է տեւում, անցնելով Բագուի և Օդեսայի վրայով:

—

Այս տարվայ առաջին տասն ամսվայ ընթացքում Ռուսաստանից արտահանված է 633,971,000 րուբլու ապրանք, իսկ այդքան ժամանակամիջոցի ընթացքում արտասահմանից ներմուծված է 276,533,000 րուբլու ապրանք: Պաշտօնական տեղեկութիւնների ընդհանուր ցուցակը ցոյց է տալիս, որ այս տարի արտահանված ապրանքն աւելի շատ է եղել քան թէ անցեալ տարի, իսկ ներմուծված ապրանքը աւելի քիչ:

—

Ներկայ թւականի յունվարի 1-ից մինչև ներկայ դեկտեմբերի 11-ը Ռուսաստանից արտահանված է 463,311,301 պուդ հացահատիկ:

—

Վերջին օրերում, տօների պատճառով, Թիֆլիսի թէ օպերային և թէ դրամատիկան թատրոնում օրը երկու անգամ ներկայացումներ էին տրվում, ցերեկը և գիշերը, և ընդհանրապէս թատրոնների դահլիճները լի էին լինում բազմութեամբ:

—

Թիֆլիսում տիրապետող արտասովոր ցուրտը անցաւ,—և այժմ եղանակը համեմատաբար շատ մեղմ է: Թէ ձիւնը և թէ սառուցը հալվում են: Այդ կողմից աղքատ ազգաբնակութեան դրութիւնը աւելի թեթև կը լինի. բայց տարաբաղդաբար շուկաներում կենսական կարևոր մթերքները էլի բաւական թանգ են վաճառվում և գները իրանց սովորական աստիճանի վրա չեն կանգնած:

—

Այս օրերս ալէքսանդրապոլցի մի հայ-լուսաւորչական, Ալէքսանդր Բաբայեան անունով, Թիֆլիսում ընդունել է ուղղափառ դաւանութիւն: Մեզ հաղորդում են, որ այդ պարոնը, որ երբեմն ունևոր վաճառական էր, այժմ սնանկացել է և ունի բաւական մեծ ընտանիք:

—

ԴԵՐԲԷՆՏԻՑ մեզ գրում են: «Դեկտեմբերի 12-ից մինչև այսօր այստեղ ձիւն է և սաստիկ ցուրտ: Ճանապարհին այս օրերս սառել են երկու գեղջկուհի կանայք իրանց զաւակներով և նմանապէս մի հովիւ: Սրանց դիակները գտել են ձիւնի միջից:»

—

Մեզ գրում են ԴԵՐԲԷՆՏԻՑ որ այստեղ սաստիկ տարածված է այժմ կոկորդացաւը և դիֆտերիտը, որոնց զոհ են գնում գլխաւորապէս պարսիկ և հրէայ ազգաբնակութեան մանուկները:

—

ԱՐԳԻՆԱՅԻՑ մեզ գրում են: «Այս տարի Շիրակում չը տեսնված ցրտեր է անում և ձմեռը մի ամսով վաղ սկսվեց իր սովորականից: Կենսական պիտոյքները զգալի կերպով թանգացել են. ցորենի սօմարը արժէ 20—21 ր., գարու սօմարը 10—11 ր, առաջին տեսակ ցորենի ալիւրը արժէ պուդը՝ 1 ր. 20.:»

—

Մեզ գրում են որ այս օրերս Շիրակի Քիւրուկդարա գիւղում անյայտ չարագործները այրեցին մի գիւղացու խոտնոցը և բաւական մեծ վնաս պատճառեցին խոտի տիրոջը: Վառողները տակաւին գտնված չեն:

—

ԳՕՐԻՍԻՑ մեզ գրում են: «Դեկտեմբերի 4-ին և 5-ին Սիսիանից դէպի Գօրիս տանող ճանապարհին սաստիկ բուք բարձրանալու պատճառով մի քարվանից չորս հայ և մի թուրք սառել մնացել էին Ուչ-Դափա անուանված բարձրաւանդակում: Ցրտահար եղածներից գտնվեցան միայն երեք դիակ: Բերվեց և մի ձի, թէև գրեթէ կըմախք դարձած, բայց կենդանի. զարմանալի է թէ ձին ինչպէս կարողացել է ցրտում, ձիւնի մէջ սոված դիմանալ և կենդանի մնալ: Մարդիկ ուղևորվեցան և մնացած մարդկանց դիակները որոնելու:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՐԲԻԱՅԻ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Հեռագիրը արդէն լուր բերեց, որ Սերբիայի սկուպշտինան 494 ձայների առաւելութեամբ ընդդէմ 73-ի ընդունեց նոր սահմանադրութիւնը:

Ուրեմն գլխաւոր հարցը վճռված է:

Շատ ժամանակ է արդէն, որ նոր սահմանադրութեան և նոր ընտրութիւնների հարցը համարեա թէ տակնուվրա էր անում ամբողջ Սերբիան, միմեանց դէմ ոտի կանգնեցնելով զանազան կուսակցութիւններ և երկար ժամանակ այդ փոքրիկ պետութեան ներքին գործերը այնքան խառնակ և խճճված էին, որ շատերը ենթադրում էին ոչ թէ միայն մինիստրական կրիզիս և սկուպշտինայի լուծում, այլ և Միլան թագաւորի գահընկէց լինելը, ներքին ապստամբութիւններ և այլն և այլն:

Բայց այդ բոլոր վտանգը արդէն անցաւ, և Սերբիան այժմ կարող է մի փոքր հանգիստ կերպով շունչ քաշել, որովհետև վերջին մի քանի ամիսների ընթացքում նա բաւական յոգնեց:

Ինչ և իցէ նոր սահմանադրութիւնը արդէն ընդունվեց, և ուրեմն այդ նոր սահմանադրութեան գլխաւոր պրինցիպներին և կազմակերպութեանը դէմ չեն նոյն իսկ արմատականները:

Մենք չեշտում ենք արմատական կուսակցութեան վրա, և այդ ոչ թէ այն պատճառով միայն, որ այդ կուսակցութիւնը ամենից անհաշտ դիրքն է բռնում իրերի այժմեան դրութեան վերաբերմամբ, այլ և այն պատճառով, որ այժմեան սկուպշտինայի մէջ արմատական կուսակցութիւնը ահագին մեծամասնութիւն է կազմում:

Մեզ առ այժմ անյայտ են այդ նոր սահմանադրութեան գլխաւոր փոփոխութիւնները. բայց այդքանը լաւ գիտենք, որ նոր սահմանադրութիւնը հինի հետ համեմատելով՝ շատ ազատամիտ բնաւորութիւն ունի, և առանձին ոյժ տալով ընդհանուր ձայնատւութեանը՝ մեծ տեղ է տալիս ժողովրդական տարրին և ժողովրդի միջամտութեանը կառավարչական գործերում:

Այդ տեսակէտից նայելով գործի վրա, չէ կարելի չը խոստովանել, որ թէ այժմեան մինիստրութիւնը և թէ նոյն ինքն Միլան թագաւորը լաւ դիրք բռնեցին նոր սահմանադրութիւնը կազմելու վերաբերմամբ:

Այժմ տրամադրութիւնը սերբիական ներքին գործերում փոխվում է, և անկասկած նոր սահմանադրութիւնը մի նոր շրջան կարող է բանալ երկրի ներքին քաղաքականութեան համար:

Ինչպէս երևում է հեռագիրներից սկուպշտինայի վերջին նիստերն էլ բաւական հանդիսաւոր և ոգևորիչ են եղել. Թագաւորը ներումն է շնորհել բոլոր քաղաքական յանցաւորներին, մամուլի օրէնքները խախտողներին, և իր ճառի վերջում այն միտքն է յայտնել, որ Սերբիայի համար բացվում է քաղաքական զարգացման մի նոր շրջան:

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻՑ

—

Արտասահմանի հայոց լրագիրների վերջին համարներում հետևեալ տեղեկութիւններն ենք գտնում, որոնք աւելորդ չենք համարում հաղորդել:

«Վահրամ եպիսկոպոս Մանկունի, որ Մուշի վանահայր-Առաջնորդ ընտրուած էր, հրաժարած լինելով այդ պաշտօնէ, Ազգային Վարչութիւնը Մուշի վանահայր-Առաջնորդութեան Տեղապահ դրած է Քղիի փոխ-Առաջնորդ Ներսէս վարդապետ Խարախանեանը և Կարինի Առաջնորդին յանձնարարած է որ Քղիի առաջնորդական փոխանորդութեան պաշտօնը յանձնուի Մուշի Ս. Կարապետ վանքի միաբաններէն Խորէն վարդապետ Շահնազարեանին:»

«Ազգային Վարչութիւնը մտադիր է Գարակէմրիւկի Թաղի եկեղեցուն, որ Կ. Պօլսի մէջ մի անուանի ուխտատեղ է, եկամուտներովը մի ընծայարան (եկեղեցականներ պատրաստելու վարժարան) հաստատել այնտեղ: Այդ նպատակով մի հոգաբարձութիւն կազմած է արդէն որուն յանձնած է Գարակէօմրիւկի եկեղեցուն մատակարարութիւնը: Մաղաքիա եպիսկոպոս Օրմանեանն ալ քարոզիչ կարգուած է նոյն եկեղեցուն:»

Եգիպտոսի Գայիրէ քաղաքից գրում են որ «Թատերասէրների մի խումբ, հանրածանօթ դերասանուհի Տիկին Սիրանոյշի աջակցութեամբն, շարաթ երեկոյ մի ներկայացում տուաւ Խօզպէքյէ թատրոնին մէջ: Այդ ներկայացում կատարեալ յաջողութիւն ունեցաւ: Առաջին անգամ ներկայացուցին Հայաստանի պատմութենէն առնուած մի խիստ գեղեցիկ ողբերգութիւն: Երեկոյթը վերջացաւ մի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտով: Թատրոնը լի էր հանդիսականներով, այնպէս որ եղած հասոյթն պիտի փոխադրուէ անշուշտ «Ցաւաջգիմասէր ընկերութեան:»

«Ալեքսանդրիայէն կը գրեն որ նոյն քաղաքի «Արմէնիա» անուն ընկերութիւնը Նոյ. 17/29-ի երեքշաբթի գիշեր ներկայացուցեր է «Սանդուխտ կոյս» ողբերգութիւնը շատ ճոխ կերպով: Թէ հայ և թէ օտարազգի երևելիներն և կառավարական պաշտօնեաներն ներկայ եղել են այդ գիշերի ներկայացումը: Հասոյթէն 35—40 եգիպտական ոսկու չափ շահ մնացեր է «Արմէնիա» ընկերութեան:»

Թաւրիզից գրում են հետևեալը: «Գրել էի ձեզ որ կաթոլիկ պրոպագանդան սկսել է մուտք գործել այստեղ. արդէն մի հայ վաճառականի տուն գնուեցաւ Արքեպիսկոպոսարանի համար. բայց այդ շինութիւնը առնելու համար շինութեան մուրհակագիր պէտք է տրուէր և ստորագրուէր նախ Թեմակալ Առաջնորդէն և յետոյ Տէրութենէն որպէս զի հաստատ լինի գնուիլը. բայց Թեմիս Առաջնորդ Ս. Եպիսկոպոս Մխիթարեանը չը վաւերացրեց, չը թողնելով որ կաթօլիկները մտնեն Հայոց Թաղի մէջ: Այդպէսով յետ տրուեցաւ շինութիւնը վաճառուելուց և կաթոլիկ պրոպագանդան այս տարի չը կարողացաւ մուտք գործել Դավրիժում:»

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թավրիզ, դեկտեմբերի 17-ին

Այստեղի մենակեաց կեանքը այս վերջին ժամանակները ընդհատվեց մի քանի արտաքոյ կարգի երևոյթներով, որոնք հասարակական նշանակութիւն ունենալով, բաւական հետաքրքիր կարող են լինել ընթերցողների համար: Այդ երևոյթներն են. 1) Գաբրիէլ Սունդուկեանցի յոբելեանին մասնակցելու հարցը, 2) տեղոյս առաջնորդի հարցը, 3) պարսիկ կառավարութեան բռնած ընթացքը ընդհանրապէս քրիստոնեաների և մասնաւորապէս հայերի վերաբերմամբ: Առաջին երկու հարցերը խիստ աննպաստ և անպատւաբեր են տեղիս հայ հասարակութեան համար և նրանց մէջ արտափայլում է հասարակական գործիչների և ազգային գործերի ղեկավարների բոլոր խաւարապաշտ և յետադիմական ձգտումները:

Ահա գործի էութիւնը: Առաջին հարցը.—Լրագրութիւնից իմանալով, որ ինչպէս Թիֆլիսի, նոյնպէս և Կովկասի միւս հայ քաղաքների մեծ մասի հասարակութիւնը կամենում է, որ և է կերպով մասնակցած լինել դեկտ. 22-ին կատարվելի մեր տաղանդաւոր գրող Գաբրիէլ Սունդուկեանի 15-ամեայ գրականական գործունէութեան յոբելեանին, Թավրիզի սակաւաթիւ հայ երիտասարդութիւնը, ինչպէս և ուսուցչական խումբը ցանկացաւ հաղորդակից լինել այդ ազգային հանդիսին, ուստի մի նախապատրաստական ժողով գումարվեց այդ հարցը քննելու: Ժողովի մէջ մի քանի անձինք, այն է ուսուցիչները կարծիք են յայտնում, որ աւելի պատուաբեր կը լինի եթէ հանդիսին մասնակցէ ոչ թէ միայն երիտասարդութիւնը, այլ և հայ հասարակութիւնը. թէև մի քանիսը համոզված լինելով, որ հոգաբարձութիւնը, ինչպէս միշտ, նոյնպէս և այժմ, արգելք պիտի լինի այդ բանին, իր ուղղութեամբ և ձգտումով թշնամի լինելով ամեն յառաջդիմական և լուսաւոր շարժման: Բայց և այնպէս ժողովը միաձայն վճռեց դիմել հոգաբարձութեան և խնդրել նրա մասնակցութիւնը ու աջակցութիւնը, մանաւանդ միակ տեղը, ուր կարելի է հանդէս կատարել, ազգային սրահն է, կից ուսումնարանին, որ գտնվում է հոգաբարձութեան տրամադրութեան տակ: Այդ մասնակցութիւնը պիտի կայանար նրանում, որ դեկտեմբերի 22-ին պիտի տրվէր մի գրականական-թատերական հանդէս և պիտի ներկայացվէր «Պէպօն» թուրքերէն լեզուով (թարգմանել է պ. Փանուէլեան) և պիտի ուղարկվէր մի ուղերձ Սունդուկեանին: Այդ բոլորի մասին ժողովականների ստորագրութեամբ կազմվում է արձանագրութիւն: Պէտք է ասել, որ երեկոյթից գոյացած արդիւնքը պիտի յատկացվէր դպրոցի չքաւոր աշակերտների օգտին:

Սակայն երբ երկրորդ օրը, երիտասարդութիւնը գրաւոր յայտարարութեամբ դիմում է հոգաբարձութեան, խնդրելով աջակցել և մասնակցել ու դեկտեմբերի 22-ին ազգային դահլիճը տալ, որքան եղաւ մեր զարմանքը, երբ յարգելի հոգաբարձութիւնը մերժեց երիտասարդութեան խնդիրը, առարկելով թէ՝ «մենք ծով Սունդուկեանն ով. հասարակութիւնը միջոց չունի աւելորդ փող ծախսելու և ինքն հոգաբարձութիւնը շատ պէտքեր ունի». ուստի հոգաբարձութիւնը աւելորդ համարելով այդ հանդէսը, ոչ թէ միայն ինքն չը պէտք է մասնակցէ, այլ և թոյլ չը պիտի տայ հասարակութեան մասնակցելու և մինչև անգամ ազգային դահլիճը չը պիտի տայ: Որքան աշխատվեց հասկացնել հոգաբարձութեան, որ ինքն երեկոյթից ոչ թէ միայն վնաս չը պիտի ունենայ, այլ և մեծ օգուտ կը լինի դպրոցին, քանի որ գոյացած արդիւնքը պիտի յատկացվի դպրոցի աշակերտներին, բայց բոլորն անօգուտ անցաւ. «մենք այսպէս ենք ուզում», եղաւ պատասխանը: Հոգաբարձութիւնն աւելի առաջ գնաց. ազգային սրահը տուեց Սաֆրազեան ամուսիններին թատրոնական ներկայացում տալու համար, միայն այն պայմանով, որ ներկայացումն ուրիշ օր լինի և ոչ դեկտեմբերի 22-ին: Մի այսպիսի բացարձակ կամայականութիւն, յետադիմական և խաւարամիտ շարժում չէր կարող չը գրգռել շատերի արդար զայրոյթը, և թէև քաղաքիս սակաւաթիւ հայ բողոքականները և ամերիկացի միսիոնարները յայտնեցին, որ նոքա, բողոքականները իրանց ժողովարանը երիտասարդութեան տրամադրութեան ներքոյ են դնում այդ ազգային հանդիսի համար, բայց հայ բողոքականների այդ ներողամիտ և եղբայրասէր շարժման ամեն յարգանք ընծայելով հանդերձ, զանազան ազգային նկատումներով խոհեմութիւն համարվեց չընդունել այդ առաջարկութիւնը և բաւականանալ մի ուղերձ ուղարկելով Գաբրիէլ Սունդուկեանցին երիտասարդութեան կողմից: Այդպէս և արուեց, և թէև այդ ուղերձին ստորագրեցին միայն երիտասարդութիւնը և հասարակութիւնից մի քանի անձինք, իսկ ուսուցչական խումբը չը ստորագրեց այն պատճառով, որ տգէտ և կամայական հոգաբարձութիւնը իսկոյն կարտաքսէր դպրոցից այդ ուսուցիչներին, բայց պ. Գաբրիէլ Սունդուկեան պիտի համոզված լինի, որ ուսուցիչները սրտով մասնակից են ուղերձին:

Այդ դէպքը թէև ինքն ըստ ինքեան մի նշանաւոր երևոյթ չէ, բայց խիստ ցաւալի է, որովհետև ցոյց է տալիս թէ ուրպիսի թշուառ և ողորմելի վիճակի մէջ է գտնվում քաղաքիս և թեմի հայ ժողովուրդը, որի ներկայացուցիչները և ղեկավարները այնպիսի խաւարամիտ, յետադէմ և տգէտ անձինք են, որոնք ուսուցչական խմբի և երիտասարդութեան մի այդպիսի անմեղ և բնական ձգտման մէջ, Աստուած գիտէ ինչ բաներ են նկատում և արգելք լինում:

Միւս երկու հարցերի մասին կը խօսենք ուրիշ անգամ:

Հ. Ա.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Պեշտում լուրեր են տարածված, որ իբրև թէ Միլան թագաւորը բանակցութիւններ է ուզում սկսել Նատալիա թագուհու հետ՝ հաշտվելու վերաբերմամբ: Սակայն Բելգրադից գրում են, որ այդ լուրերը անհիմն են:

—Վարնա քերդաքաղաքը ամրացվում է, և Թիւրքաց կառավարութիւնը յայտնեց իր դժգոհութիւնը այդ առիթով, յայտնելով որ դա դէմ է Բեռլինի դաշնագրին:

—Գերմանական մի քանի լրագիրների լուրերին նայելով, կառավարութիւնը մտադիր է յետաձգել զինուորական պէտքերի համար պահանջելի փոխառութիւնը: Պէտք է նկատել, որ այդ՝ լուրերը կապ ունեն այն լուրի հետ, որ Վիլհելմ կայսրը պատրաստվում է եղել նոր տարվայ ընդունելութիւնների ժամանակ մի ամենախաղաղասիրական ճառ ասել: Թէ արդեօք ինչ բովանդակութիւն է ունեցել այդ ճառը,—մեզ դեռ յայտնի չէ:

—Վերջին օրերում իշխան Բիսմարկ բաւական հիւանդ է: Նրա հիւանդութեան մասին կասկածաւոր լուրեր են տարածվում Բեռլինում, մանաւանդ որ ինքն իշխանը յայտնել է, որ իր հիւանդութեան մասին ոչինչ լուր չը տարածվի:

—Բեռլինից հեռագրում են, որ յունվարի 1-ին (նոր տոմար) ընդունելով օտար պետութիւնների

դեսպաններին, Վիլհելմ կայսրը քաղաքականութեան մասին ոչինչ չը խօսեց։

—Լուր կայ, որ Կօբուրգեան պրինցը ցանկանում է և աշխատում է, որ աջողեցնէ Բօլգարիայի համար մի նոր փոխառութիւն, մօտաւորապէս 100 միլիօն ֆրանկի։

—Բօլգարական այժմեան նշանաւոր գործիչ Ստամբուլօվի հակառակորդները, ինչպէս գրում են Սօֆիայից, ներկայացրել են բօլգարական իշխանին մի յայտագիր՝ Ստամբուլօվի ապօրինի գործողութիւնների մասին։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում՝ են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—9—11 ժ. վիրաբուժական, նաև ատամնացաւի, սիֆիլիսի և աչքի ց.

ՐՈՒԴԿՈՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—11 1/2—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի ց. և սիֆիլիսի։

ԱՐՏԵՄԻԵՎ—12—1 ժ. երեքշաբթի, ուրբաթ և կիւրակի կանանց ց.

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. բացի կիւրակի։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—4 1/2—5 1/2 ժ. կաշուի ցաւերի և սիֆիլիսի.

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—5 1/2—6 1/2 ժ.

ՓՈՒԴԻՆԵԱՆ—5 1/2—6 1/2 ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրօտերապիա)։

Հիւանդանոցումն է մանկաբարձուհի Մօզեր։

Վճար—50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Հոգևոր իշխանութեան կարգադրութեան համաձայն, ուրբաթ, ամսիս 30-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, Ս. Գայանեան օրիորդական—ծխական դպրոցի դահլիճում լինելու է Մողնու Ս. Գէորգ եկեղեցու երեցփոխանի ընտրութիւնը, ուստի խնդրվում է նրա ծխականներին շնորհ բերել մասնակցելու ընտրութեանը։

«ԱՐԱՔՍ» ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԻՍԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑՎԱԾ Է։ ՄԻՆՉԵՒ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 15-Ը, «Արաքսի» երկու գրքերի գինն է 3 րուբլի. իսկ այնուհետև ստորագրվողների համար 5 րուբլի։

«Արաքսի» առաջին գիրքը կը հրատարակվի փետրվարի վերջին։ Նրա մէջ կը մտնեն ի միջի այլոց հասարակական խնդիրներ, տեղագրութիւններ, մանաւորապէս կիլիկիոյ վրա (Մարաշ, Զէյթուն, Հաջին հանդերձ տեղական աւանդութիւններով). Մատենագրական. նորավէպ Պօլսի կեանքից, նորավէպ Տուրգէնեվից, բանաստեղծութիւններ։ Կենսագրութիւններ. Պօլսի ս. պատրիարքի, Փրնուզի Նիկողոս եպիսկոպոսի (Զէյթունի հերոսի), Կարապետ վարդապետ Շահնազարեանցի, Քերովբէ Պատկանեանցի, Գ. Սունդուկեանցի, վառօդապետ Տատեանի, երկայնաքաղուկի։ Մատենախօսութիւն (ընդարձակ)։ Գիտնական դրուածքներ, տաճկահայերի ընդհանուր գործերի տեսութիւնը, հասարակական և գրականական, և այլն։ Եւ սրանց հետ դրված կը լինեն գեղեցիկ պատկերներ և տեսարաններ։

Անցեալ տարվայ գրքերի գինն է այժմ 8 րուբլի։ Մեզ դիմելու են այսպէս։

Петербургъ. Симеону Гуламирянцу.

1—2 Սիմէօն Գուլամիրեանց

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԵՐԱԽԱՅՐԻՔ“

Հրատարակութեան վերջին չորրորդ գիրքը—Ձմեռը։ Գինը 50 կոպէկ է։ Վաճառվում է Թիֆլիսի կենտրօնական, Կովկասեան և միւս բոլոր գրավաճառանոցներում։ Ցանկացողները նոյն տեղերում և և հեղինակից կարող են ստանալ «ԵՐԱԽԱՅՐԻՔԻ» առաջին, երկրորդ, երրորդ (Գարուն, Ամառ, Աշուն) գրքերը, որոնց իւրաքանչիւրի գինը նոյնպէս 50 կոպէկ է։ Իմ հասցէն. Шулаверъ (черезъ Бѣлый-Ключъ) Аршаку Меграбянъ.

1—3 Արշակ Մէհրաբեան

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է յայտնի գրավաճառանոցներում

ԱՇԸՂ ՂԱՐԻԲԻ ՀԷՔԻԱԹԸ

երկրորդ տպագրութիւն

նոր երգերի յաւելուածով

աշխ. Աշըղ Ջիւանի.

Գինն է 45 կոպ. զումարով գնողներին զիջումն կը լինի։

1—2

„ДОНСКАЯ ПЧЕЛА“

годъ (XIV)

Какъ и въ теченіи минувшихъ двѣнадцати лѣтъ, будетъ выходить два раза въ недѣлю, по четвергамъ и воскресеньямъ.

Подписная цѣна:

Безъ доставки въ Ростовѣ на-Дону.		Съ пересылкою иногороднимъ.	
на годъ	6 р. —	на годъ	7 р.
„ полгода	3 „ 50	„ полгода	4 „ —
„ 3 мѣсяца	2 „ —	„ 3 мѣсяца	2 „ 50

За перемѣну адреса редакція взимаетъ 25 коп.

Письма и деньги адресуются исключительно въ контору редакціи „Донской Пчелы“, въ Ростовъ на-Дону.

Редакція покорнѣйше проситъ Гг. иногороднихъ подписчиковъ присылать свои требованія заблаговременно, написавъ свои полные адресы четко и разборчиво.

ПРЕМІЯ. Всѣмъ годовымъ подписчикамъ, приславшимъ до 25-го Декабря сего 1888 года подписныя деньги за 1889 годъ, будетъ разосланъ БЕЗПЛАТНО Донско-Азовскій русско-армянскій календарь на 1889 годъ, въ которомъ, кромѣ общекалендарныхъ многочисленныхъ свѣдѣній, помѣщены также: Новочеркаскъ и Войско Донское (историческій и географическій очеркъ) и полный Адресъ-календарь городовъ: Ростова, Нахичевана, Таганрога, Новочеркаска, Азова и проч.

Редакторъ-Издатель И. А. Тер-Абраміанъ.

1—3

ВЪ ЖИРАРДОВСКОМЪ СКЛАДѢ

Дворцовая улица, КАРАВАНСАРАЙ БЫВШ. АРЦРУНИ

ԺԻՐԱՐԴԵԱՆ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

Դվօրցօվայա փողոցում, նախկին Արծրունի քարվանսարայում

ՍՏԱՑՎԱԾ ԵՆ

ԲՐԴԵԱՑ ՎԵՐՄԱԿՆԵՐ ամենաէժան գներից մինչև ամենաթանգ գները։

ԴՈՆՆԷՐ և ԼԷՑՑ

4—10 (Տ)

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ

Россійское Общество Застрахованія капиталовъ и доходовъ

УТВЕРЖД. ВЪ 1835 ГОДУ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ

Ռուսաց ընկերութիւն կապիտալների և եկամուտների ապահովութեան

հիմնված 1835 թւին

Ամենահին և միակ ռուսաց ընկերութիւն, որը բացառապէս պարապում է կեանքի (կապիտալների և եկամուտների) ապահովութեան գործով, փոխադարձութեան սկզբունքների վրա։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 8,000,000 ՐՈՒԲԼԻ

1. կապիտալների ապահովութիւնը ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ համար, ապահովացնողի մահուան դէպքում։
2. կապիտալների ապահովութիւնը ԾԵՐՈՒԹԻՒՆԸ և երեխաների համար ԲԱԺԻՆՔԸ ապահովացնելու համար։
3. Եկամուտների և ցմահ նշանակվող ԹՈՇԱԿՆԵՐԻ ապահովութիւնը։

Տարիֆները և մանրամասն տեղեկութիւնները ուղարկվում են անվարձ ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ կողմից, որը գտնվում է Թիֆլիսում, Վելիամինօվսկայա փողոց, տուն № 24.

Գլխաւոր Ագէնտ և Տեսուչ կովկասեան երկրի համար՝ Ն. Ն. ԳՐՈՒՋԷՆԲԵՐԳ։

ՊԱՀԱՆՋՎՈՒՄ ԵՆ ԱԳԷՆՏՆԵՐ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐ

Թիֆլիսի և կովկասեան ուրիշ քաղաքների համար։ 28—32 (Հ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ ԿԱԶՄԱԾ

1889 ԹՒԱԿԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Բաղկացած է մօտ 400 երեսից և պարունակում է իր մէջ շատ հարուստ ու բազմակողմանի տեղեկութիւններ, որոնք կարող են հետաքրքիր ու պիտանի լինել ամեն դասակարգի մարդկանց և ամեն ժամանակ։ Նիւթերի մեծ մասը բոլորովին նոր են։

Գինն է 20 կոպ., 10-ով և աւելի առնողին՝ հատը 15 կոպ.։ Ծախվում է Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառանոցներում։—Կողմերին դիմողները ճանապարհածախսի պատճառով պիտի նկատի ունենան հետևեալները։

Թիֆլիսից դուրս 4 օրինակից պակաս չէ ուղարկվում, և առնվում է 1 րուբլի.—10-ով առնողը կամ ամեն 10-ից կը ստանայ 9 հատ, կամ ամեն 10-ի համար կուղարկի նաև 15 կոպէկի մարկա—100-ով առնողը կամ կը ստանայ 95 հատ, կամ կուղարկի նաև 100-ի համար 1 րուբլի։—200-ով և աւելի առնողը ճանապարհածախս չէ վճարում և բոլոր 100-ները ստանում է լրիւ։—100-ով և աւելի առնողը ամեն մի 100 օրացոյցի հետ կը ստանայ կազմողից նաև մի օրինակ III հատոր «ԱՆԵԿԴՕՏՆԵՐ», որի գինն է 50 կոպ.։

Հասցէն. «Тифлисъ, на Авлабарѣ, учителю Ованесу Назарянцъ».

4—5 (Հ)

ՀԻՒՐԱՆՈՑՈՒՄ ՏԵԼԵՓՈՆ

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА

ВЪ ВАРШАВѢ

31. Длугая улица 31.

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ

ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, Դլուգայա փողոց, 31. Գտնվում է քաղաքի նոյն իսկ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ կենտրօնում, ԹԱՏՐՕՆՆԵՐԻ և բոլոր ՊԱՇՏՕՆԱՏԵՂԵՐԻ կողքին։

90 սենեակներ, շքեղ կերպով յարմարեցրած, 30 կոպէկից մինչև 3 րուբլի օրական վարձով։

ԿՕՆԴԻՏԷՐԻԱ և ՐԷՍՏՕՐԱՆ.

ճաշեր 30 կոպէկից մինչև 1 րուբլի։

ՕՄՆԻԲՈՒՍՆԵՐ և ԿԱՌՔԵՐ երկաթուղու բոլոր գնացքների համար։

ԿԱՌՔԵՐԻ վարձիլը չափաւոր գներով։

(Հ)

ЗУБНЫЯ СРЕДСТВА А. ШТЕХЕРЪ

ПОДОЛЬСКІЯ ЗУБНЫЯ КАПЛИ КОРОБКА 30 и 80 К.

ГИГІЕНИЧЕСКІЙ КОКАИНОВЫЙ ЗУБНОЙ ЭЛИКСИРЪ БОЛЬШ. ФЛАКОНЪ 80 К.

ГИГІЕНИЧЕСКІЙ ЗУБН. ПОРОШОКЪ КОРОБКА 30 К.

СКЛАДЪ ВО ВСѢХЪ АПТЕКАХЪ и АПТЕК. МАГАЗ.

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՕԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 80 ԿՈՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՅԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՈՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՈՊ.

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ կովկասեան դեղավաճառատան, և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկօվսկու և Ազմուբովի դեղատներում. ԲԱԳՈՒԻ մէջ, Բէկկէրի մօտ, ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ՝ Կօկօչևվի մօտ, ՍՏԱՎՐՕՊՕԼՈՒՄ Բրօխնօցկու մօտ և ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐՈՒՄ։

(Հ.)

БОЛЬШАЯ РАСПРОДАЖА

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ГАЛАНТЕРЕЙНЫЙ МАГАЗИНЪ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

Միայն մինչև նոր տարի ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳԱԼԱՆՏԷՐԷԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ, Երևանեան հրապարակի վրա, Զուբալօվի տանը, քաղաքային Սկուէրի և ռուսաց Սեմինարիայի դիմաց։

Ամեն տեսակ գալանտէրէական և մօդային ապրանքներ, տնային-տնտեսական առարկաներ, լամպաներ, լապտերներ, մելխիօրից և բրօնզեայ իրեր, ամանեղէններ, սեղանի պարագաներ, ֆօտօգէնեան խոհանոցներ, բարակ ձեռնակեղէն, փուփայկաներ, դուլպաներ, ագլուխներ, ծածկոցներ, սալֆէտներ, կօշիկներ, գլխարկներ, կօրսէտներ, գլխի ագլուխներ, ժէրսէներ և այլն։ Մեծ ընտրութիւն մանկական խաղալիկների, տիկինների և ալբոմների։

6—6

ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐԸ

Արդէն սկսված են։ Ընդունելութիւնները շարունակվում են։ Ծրագրի մասին դիմել հիմնադրին։ Զիջանելով շատերի խնդիրներին, ազատ լսողների համար մուտքը նշանակված է 1 ր., իսկ կուրսային լսողների համար տարեվճարը մնում է 75 ր.։ Դասախօսութիւնները լինելու են ամեն երկուշաբթի չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը, ժամ 6—7 երեկոյեան։

Հիմնադիր կուրսերի Ա. ԱՐԱՍԽԱՆԵԱՆՑ

Тифлиеъ, Гановская ул., д. Іоаннисіани.

7—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ 28 Декабря 1888 г.

Типографія Канцеляріи Главноач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.